

*Тачәддин ГУЛИЈЕВ
тарих елмләри намизәди,
досент*

АЗӘРБАЈЧАН ҺӘМКАРЛАР ИТТИФАГЫ КИТАБХАНАЛАРЫ 1970-1980-чи ИЛЛӘРДӘ (2-чи мәгалә)

1970-1980-чи илләрдә Азәрбајчанда ичтимаи истәһсалы инкишаф етдирмәк, онун сәмәрәлилијини жүксәлтмәк, елми-техники тәрәггини сүрәтләндирмәк, әмәк мәһсулдарлығыны артырмаг, халг тәсәрүффатынын бүтүн саһәләриндә ишин кејфијјәтини һәр васитә илә јахшылашдырмаг вә бунун әсасында халгын мадди вә мә'нәви һәјат сәвијјәсини инкишаф етдирмәк үчүн хејли ишләр көрүлмүшдүр. Бүтүн буйларла јанашы елм, маариф, мәдәнијјәт дә һәртәрәфли инкишаф едир, әһалинин әхлаги - мә'нәви тәрбијәсиндә күтләви информасија органларынын, јарадычылыг иттифагларынын, мәдәнијјәт идарәләринин ролу артырды.

Азәрбајчанда "бирдәфәлик тиражы 2,7 милјон нүсхәјә гәдәр олан 132 гәјет, 92 журнал вә давам едән нәшрләр бурахылыр, һәр ил 12 милјон нүсхәдән чох тиражла 1226 адда китаб нәшр едилир"ди.

70-80-чы илләрдә республикада мәдәни-маариф очаглары шәбәкәси нәзәрә чарпачаг дәрәчәдә кенишләнмиш, клубларын саяы 3 минә, китабханаларын саяы 8905-ә, китаб фонду исә 93 милјон нүсхәјә чатмышды. (1). Бу мүәссисәләрин иши хејли јахшылашмыш, мадди-техники базасы мөһкәмләнмишди. Зәһмәткешләрин, хүсусилә фәһлә вә мүтәхәссисләрин дүнја көрүшүнүн кенишләнмәси, мә'нәви тәрбијәси, истәһсалат билијинин тәкминләшмәси үчүн һәмкарлар иттифаглары комитәләри өз системиндә олан мәдәнијјәт очагларынын күчүндән вә imkanларындан даһа сәмәрәли истифадә едирдиләр. Зәһмәткешләрин нәзәри чәһәтдән мәтинләшмәсиндә, фәһлә, техник вә мүһәндисләрдә, бүтүн мүтәхәссисләрдә жүксәк вәтәнпәрвәрлик, вәтәндашлыг вә милли идеоожи кејфијјәтләрин инкишаф етдирилмәсиндә, елми-техники налијјәтләрин, бәшәри биликләрин охучулар чатдырылмасында һәмкарлар иттифагы китабханалары бә-

жүк рол ојнајырды.

Бу вәзифәләри јеринә јетирмәк үчүн, һәр шејдән әввәл, республика һәмкарлар иттифагы китабханаларынын мадди-техники базасыны мөһкәмләндирмәк, фондлары дүзкүн, мүнтәзәм, планы вә охучуларын сорғусуна там ујғун комплектләшдирмәк, охучулар хидмәт ишини јахшылашдырмаг тәләб олуурду. Һәмкарлар иттифагы китабханалары фәһләләрә, мүһәндис-техник ишчиләрә вә диқәр мүтәхәссис охучулар китабхана хидмәтинин тәшкилиндә мүһүм рол ојнајыр, онларын үмуми мә'дәни вә пешә техники сәвијјәсинин жүксәлмәсиндә јахындан иштирак едирдиләр.

Охучуларын һәртәрәфли формалашмасында, дүнјакөрүшүнүн артмаысында китабханаларын үзәринә чох мүһүм вәзифәләр дүшүрдү. Һаглы олараг китабханалар әһалијә хидмәт ишини "даһа чох охучу чәлб етмәкдә вә онлара даһа чох китаб верилмәсиндә" көрүрдүләр.

Республика Һәмкарлар Иттифагы китабханалары өлкәнин дахили вә харичи сijasәтинин тәблигиндә, әһалинин мә'дәни-мә'нәви вә елми-техники сәвијјәсинин жүксәлдилмәсиндә өз фәалијјәтини кетдикчә кенишләндирир, вәтәнә, халгымызын ән јахшы адәт-ән'әнәләринә лајиг инсанларын формалашмасына, кәнчләримизә бәшәри дәјәрләрин ашыланмасына көмәк едән әбәдијјәтин комплектләшдирилмәсинә вә бу әдәбијјәти кениш тәблиг етмәјә чалышырдылар. Китабханаларын әмәкдашлары габагчыл фәалларын көмәклији илә күтләләрин, хүсусилә кәнч фәһлә вә мүтәхәссисләрин тәһсил вә тәрбијәсинин, игтисади, мәдәни гуручулуг вәзифәләринин јеринә јетирилмәсиндә онларын јарадычы фәаллығынын даһа да инкишаф етдирилмәсиндә мүһүм рол ојнајырдылар.

Республика һәмкарлар иттифагы китабханалары 70-80-чи илләрдә дәвләт тәрәфиндән ирәли сүрүлән ән мүһүм вәзифәләрин әһалинин тәһсил вә мәдәнијјәтинин жүксәлдилмәсинә јени ихтисаслар үзрә мүтәхәссисләрин һазырланмасына кадрларын ихтисасынын артырылмасына, бу саһәләрә аид мәтбуат вә әдәбијјәтин кениш тәблиг едилмәсинә даир чохлу тәдбирләр тәшкит едирләр. Китабханалар бәһс едилән дөврдә һәмин вәзифәләри, јә'ни әһалинин тәһсил вә мәдәнијјәтинин жүксәлдилмәси үчүн онларын мә'нәви тәләбатларынын долғун өдәнилмәси үчүн хидмәт ишини хејли кенишләндирирдиләр. Охучулар хидмәт ишини кенишләндирмәк, онларын мәдәни-техники сәвијјәсини жүксәлтмәк, елмин, техниканын мүхтәлиф саһәләринә аид јени елми, жүктәви вә бәдии әдәбијјәтә вә диқәр сәнәдләрә даир сорғу вә тәләбаты өдәмәк үчүн китабхана каталог вә картотескалары даһа да тәкмилләшдирилирди. Китабханаларда 70-чи илләрдә

жалныз әлифба вә системли каталоглары мөвчуд идисә, 1979-1980-чи илләрдә мәркәзләшдирилмиш систем баша чатдыгдан сонра Республика һәмкарлар Иттифагы системиндә јаранмыш 7 иттифагларарасы МКС-да әсаслы сүрәтдә јенидәнгурма ишләринә, башга сөзлә, китабхана гуручулуғунун јени мәрһәләсинә башланылды. Белә ки, системин ваһид фонду јарадылды. Һәр бир мәркәзи китабханада ваһид фонду өзүндә әкс етдирән мәркәзи әлифба (топлу) каталогу; мәркәзи системли каталогу; мәркәзи охучу әлифба каталогу; мәркәзи дијаршүнаслыг системли каталогу; дәври нәшрләрин әлифба каталогу јарадылмаға вә иәк-милләшдирилмәјә башлады. Бунлардан башга, системләрин мәркәзи китабханаларында И.М.Губкин адына Республика һәмкарлар Иттифагынын База Китабханасында, Иттифагларарасы МКС-ин мәркәзи китабханаларында Илич адына Мәдәнијјәт вә Техника Сарајы китабханасындан, Ленин адына (индики Сабунчу рајон), Бир мај адына, С.Бәһлуладә адына, индики Хәтаи адына Мәдәнијјәт вә Техника сарајы китабханаларында вә б. нәшрләрин нөвләринә көрә ашағыдакы каталогларын вә картотекаларын да јарадылмасы планлашдырылды:

- нот нәшрләринин әлифба каталогу;
- сәс јазыларынын әлифба каталогу;
- диаматериаларын әлифба каталогу;
- мәгаләләрин системли картотекасы вә с. (2).

Лакин бу каталог вә картотекалар һәмин китабханаларда, демәк олар, јарадылмады. Шүбһәсиз, бу каталог вә картотекалар јарадылсајды фондда топланмыш нәшрләрин тәблиғ едилмәси вә фондун ачылмасы иши хејли сәмәрәли оларды.

Мә'лум олдуғу кими китабханаларда каталогларын ролу вә әһәмијјәти тәкчә информасија ахтарышы фүнксиясыны јеринә јетирмәк дејил, ејни заманда китабхана каталоглары өзләриндә мүхтәлиф сәнәдләри вә информасија дашыјычыларыны әкс етдирир ки, бунлар да охучуларын дүнјакөрүшүнә, мә'нәви сафлашмасына, бәшәри дәјәрләрә јијәләнмәләринә, мүстәгил вә јарадычы дүшүнән вәтәндаш кими јетишмәләринә вә бир чох башга хүсусијјәтләрин формалашмасына мүһүм тә'сир кәстәрән башлыча васитә һесап едилир. Елә буна көрә дә бүтүн китабханаларда, о чүмләдән һәмкарлар иттифагы китабханаларында каталоглар информасија ахтарышы фүнксиялары илә јанашы тә'лим, тәрбијә вә төвсијә фүнксияларыны јеринә јетирир. Республика һәмкарлар Иттифагы китабханалары каталогларындан милли идеја мә'нәвијјат, елми тәчрүбә вә бәдии чөһәтдән ән дәјәрли әсәрләри кениш охучу күтләләри: фәһләләр, мүтәхәссисләр, мүәллим вә һәкимләр, мүһәндисләр, нефтчиләр, тәләбәләр, шакирдләр вә диқәр сәнәт адамлары арасында фәал тәблиғ

едән, онларын мүталиәсинә рәһбәрликдә мүһүм рол ојнајан сәмәрәли бир васитә кими истифадә олунур.

Гејд едилдији кими, каталог китабхана фондуну ачыр, ону тәблиғ едир, охучуларә әдәбијјат сечмәкдә, мүталиәни истигамәтләндирмәкдә, һабелә фондда олан сәнәдләр һаггында информасија верәмәкдә бөјүк рол ојнајыр.

Һәмкарлар иттифагы китабханаларында әсасән әлифба, системли каталоглар, бә'зиләриндә исә дијаршүнаслыг каталогу, әлифба предмет кәстәричиси (ӘПК) варды ки, бунларын васитәсилә охучулар ләзыми нәшрләри сечә билирдиләр.

Бәһс едилән дәврдә республика һәмкарлар иттифагы китабханаларында охучуларә хидмәт иши хејли кенишләнмишди. Охучуларә фондларда олан әдәбијјат һаггында мә'лумат верилир вә ејни заманда онларын сорғуларыны өдәмәк үчүн китабханаларасы абонементдән (КАА) истифадә едилирди. Китабханаларын әсас вәзифәләриндән бири елми-техники әдәбијјаты охучулар арасында кениш тәлбиғ етмәкдән ибарәт иди. Бу китабханаларда нефт газчыхарма сәнајесинә аид елми, техники пешә әдәбијјаты даһа чох тәлбиғ олунурду.

Китабханаларда истехсалаын һансы саһәсинин керә галдығы өјрәнилир, мүтәхәссисләрин көмәјиндән кениш истифадә едиләрәк һәмин саһәнин ләзыми әдәбијјат сечилиб төвсијә едилирди. Китабхана ишчиләри истехсалат мүшавирәләриндә иштирак едир, техники тәрәггинин актуал проблемләри үзрә ләзыми әдәбијјаты өјрәнир, истехсалатын вәзифәләриндән ирәли кәлән техники китаблары фондда комплектләшдирир, завод вә фабрикләрдә, нефт мә'дәнләриндә вә сәнајенин башга саһәләриндә чалышан фәһлә вә мүтәхәссисләрлә, техники ишчиләрлә әлағә сахлајыр, онларын әдәбијјата олан сорғу вә тәләбатларыны өјрәнир вә истехсалат тапшырығларыны јеринә јетирмәјә көмәк едән сәнәдләрлә тә'мин етмәјә чалышырдылар. Китабханачылар истехсалат мәдәнијјәтинин јүксәлмәси вә әмәк мәһсулдарлығынын артырылмасы уғрунда республиканын мүхтәлиф сәнајә вә тәсәррүфат саһәләриндә чалышанлары бачарыгла сәфәрбәрлијә алыб, онларын ихтисасыны, пешә вә билијини, мәдәни вә техники сәвијјәсини јүксәлтмәк үчүн чох ишләр көрүрдүләр.

Китабханалар фондларында елмин мүхтәлиф саһәләринә аид олан әдәбијјаты, о чүмләдән социал-сијаси китабларын, елми, күтләви вә бәдии әдәбијјаты вә с. тәблиғ етмәкдә мә'дәни-күтләви тәблиғат форма вә үсулларындан кениш истифадә едилдиләр. Китабханаларда әјани, шифаһи тәблиғат формалары даһа тез-тез тәшкил едилирди. Мәсәлән, 1974-чү илдә 250 китабхананын мә'луматына көрә 10760 мүһазирә, охучу конфрансы, әдәбијјат кечәләри вә с. тәдбирләр тәшкил едилмишдисә, 1975-чи

илдә 10707, 1976-чы илдә 10327, 1977-чи илдә 258 җытбаһана тәрәфиндән 13425, 1978-чи илдә 14162, 1980-чи илләрдә 287 җытбаһанада 14378 мәдәни-күтләви тәдбир кечирилмишди. (3).

Бу тәдбирләрдә минләрдә охучу иштирак етмиш вә өзләринә лазым олан әдәбијјаты сечиб ала билмишдиләр.

Республика һәмкарлар иттифагы җытбаһаналарында И.М.Губкин адына Республика һәмкарлар Иттифагы База җытбаһанасы системинә дахил олан 12 җытбаһана филиалы да 1970-чи илдә 296 җытба сәркиси, 162 әдәбијјат ичмалы, 6 охучу конфрансы, 458 әдәби-бәдии кечә, диспут, шифаһи журнал, 15 комплекс тәдбир (җытба ајлығы, онкүнлүк, һәфтәлији вә с.) тәшкил едилмишдисә, 1980-чи илдә 345 җытба сәркиси, 165 әдәбијјат ичмалы, 8 охучу конфрансы 464 кечә, диспут, шифаһи журнал, 17 комплекс тәдбир 14 мә'лумат күнләри, 12 мүтәхәссис күнләри, 4 көрүш вә с. тәдбирләр тәшкил едилмишди. МКС-дә мә'лумат-библиографија вә информасија ишләри дә кенишләнмишди. Мәсәлән, әкәр 1970-чи илдә охучулара 1244 библиографик арајыш верилмиш, 19 информасија библиографија ишләри, 3 төвсијә сијаһысы, 2 јени җытбаларын бүллетенләри тәртиб едилмиш, 29 информасија, мүтәхәссис күнләри тәшкил едилмишдирсә, 1980-чы илдә охучулара 1364 библиографик арајыш верилмиш, 21 информасија-библиографија ишләри, 4 төвсијә сијаһысы 3 јени җытбаларын бүллетенләри тәртиб едилмиш, 30 информасија, мүтәхәссис вә мә'лумат күнләри тәшкил едилмишдир. (4).

Орчоникидзе адына (индики С.Бәһлулзадә адына) Мәдәнијјет вә Техника Сарајынын иттифагларарасы мәркәзи җытбаһанасы 1970-чи илдә 165 күтләви тәдбир тәшкил едилмишдирсә (5), 1980-чы илдә 171 күтләви тәдбир кечирилмишди. (6). Бу чүр тәдбирләр Илич адына, индики Хәтаи адына, 26 Бакы комиссары адына Мәнијјет вә Техника Сарајы иттифагларарасы МКС-дә вә дикәр мәркәзләшдирилмиш җытбаһана информасија комплексләриндә дә тәшкил едилмишди.

җытбаһаналар тәрәфиндән мүхтәлиф күтләви тәдбирләрин кечирилмәси, чох шүбһәсиз, ичтимаи-сијаси вә истеһсалат әдәбијјатынын фәһлә вә мүтәхәссис охучулар арасында тәблиг едилмәсини кенишләндирилди. Бәһс едилән дөврдә җытбаһаналарда чохлу сајда мүхтәлиф ичтимаи-сијаси, бәдии, техники вә с. мөвзуларда мә'рузә вә мүһазирәләр, җытба сәркиләри, әдәби-бәдии кечәләр, библиографик ичмаллар, конфранслар вә с. тәшкил едилмишди.

Республика һәмкарлар иттифагы комитәләринин Бакы шәһәриндә фәалијјет көстәрән җытбаһаналары завод вә фабрикләрдә, нефт мә'данләри илә, дикәр истеһсалат саһәләри илә сых әлагәдә олдуглары чүчи онларда техникаја, нефтә даир әдәбијјатын

тәблигинә даһа кениш јер верилди. Бунула әлагәдар җытбаһаналарда мүхтәлиф мөвзуларда: "Елми-техники тәһсили истеһсалата", "Пешә билијини артыранларә көмәк", "Техникаја даир јени җытбалар", "Нефтчиләрә көмәк", "Нефт фәхримиздир", "Ихтирачы вә сәмәрәләшдиричиләрә көмәк" вә с. җытба сәркиләри, мә'рузәләр, мүтәхәссис күнләри, тәшкил едилди (7). җытбаһаналарда "јени техники әдәбијјат", "Техника јениликләри", Нефтчин сирләри, "Нефтдән һансы мәһсулар истеһсал олунур" вә с. мөвзуларда сәһбәтләр кечирилди, сәркиләр, плакатлар вә с. тәшкиле едилди (8).

Әмәјә ичтимаи мүнасибәтин тәрбијә едилмәсиндә, охучуларын естетик тәрбијәсиндә, әмәкчиләрин мә'нәив-әхлаги кејфијәтләрин һуманизм руһунда формалашдырылмасында, јүксәк бәшәри-әхлаги кејфијәтләрин ашыланмасында, онларын дүнјакөрүшүнә, гәлбинә, мә'нәвијјатына тә'сир етмәкдә бәдии әдәбијјатын, инчәсәнәт әсәрләринин мүталиәсинин тәблиг едилмәсинин бөјүк әһәмијјәти вә мүсбәт тә'сири вардыр.

Республика һәмкарлар Иттифагы җытбаһаналарында дүнјанын көркәмли классик јазычы вә шаирләринин, мүасир көркәмли әдәбијјат, инчәсәнәт вә мәдәнијјет һадимләринин әсәрләринин тәблигиндә җытба сәркиләринин, охучу конфрансларынын, әдәби-бәдии кечәләрин ә с. мүһүм ролу олур.

Бәһс етдијимиз дөврдә һәмкарлар иттифаглары җытбаһаналарында Низами Кәнчәвинин, Мәрһәси Кәнчәвинин, Фүзулинин, М.П.Вагифин, М.Ф.Ахундовун, А.Бакыхановун, Н.Б.Вәзировун, Һ.Чавидин, Ј.Чәминзәминлинин, Үзејир Һачыбөјовун, Чәлил Мәммәдгулузадәнин, М.Мүшфигин, С.Вурғунун, С.Рүстәмич, С.Рәһимовун вә б. јубилејләри илә әлагәдар җытба сәркиләри, библиографик ичмаллар, әдәби-бәдии кечәләр вә с. тәдбирләр тәшкил едилмишдир.

Шәбһәсиз, җытбаһаналарда тәшкил едилән бу тәдбирләрин бәдии әдәбијјатын тәблиг едилмәсиндә, әһилинин җытбаһаналарда чәлб едилмәсиндә, инсанын формалашмасында, фәһлә вә мүһәндисләрин, кәнчләрин, җытбаһаналардан истифадә едән охучуларын дүнјакөрүшүнүн зәнкинләшмәсиндә вә с. чох мүһүм ролу олмушдур.

Республика һәмкарлар Иттифагынын МКС-ләри охучулара җытба хидмәт ишини јахшылашдырмаг үчүн зәнкин җытба хәзинәси тәшкил етмиш вә охучуларын дигтәтини бу хәзинәдән даһа сәмәрәли истифадә етмәјә чәлб етмишдиләр. Мәркәзләшдирилмиш җытбаһана системиндә охучуларә мәркәзи вә филиал җытбаһаналарда хидмәт көстәрилди. җытбаһаналарда сәмәрәли хидмәт үчүн тәкчә фонду зәнкинләшдирмәк кифәјет дејил, сјни заманда охучуларын тәркибинин өјрәнилмәси дә әсас амил-

ләрден биридир.

Охучу тәркибинин өйрәнилмәси һәм китабхана фондунун сәмәрәли комплектләшдирилмәси, һәм дә охучуларга хидмәтин сәмәрәли олмасына мүсбәт тә'сир кәстәрир.

Башга китабханалардан фәргли оларга һәмкарлар иттифаглары китабханаларында охучуларын тәркиби тәсәррүфат сәһәләринә, охучуларын пешә јөнүмүнә ујғунлашдырылыб өйрәнилик Республикамызда һәмкарлар иттифагы китабханалары истәһсалата јахын јерләрдә - шәһәрләрдә, завод, фабрик вә нефть мә'дәнләри јахынлығында, рајонларда совхозларда, рајон истәһсалат бирликләриндә тәшкил едилдијиндән бу китабханалар әсәсән тәсәррүфат профили үхрә охучуларга хидмәт ишини һәјәт кечирирди. Она көрә дә һәмкарлар иттифагы китабханаларынын һәр биринин өзүнәмәхсус хүсусијјәтләри вар вә мүхтәлиф охучу группларына хидмәт едир. Мәсәлән, Бакы шәһәриндә фәалијјәт кәстәрән ики мәркәзләшдирилмиш китабхана системини вә онларга дахил едилән филиал китабханалары кәстәрмәк олар онлардан бири И.М.Губкин адына Республика База Китабханасы иди ки, бу системә 11 мүхтәлиф китабхана, Әт комбинаты Иншаатчылар мәдәнијјәт сарајы китабханасы, "Гырмызы Октябр" адына 1 сажлы мебел фабрики китабханасы, "Бакы шифа заводу китабханасы", "Воровски адына китабханасы" вә с. дахил едилмишдир (9).

Икинчиси, республикада һәмкарлар иттифагы мәркәзи мәдәнијјәт сарајынын Хәтаи адына китабханасы иди ки, бура да 11 китабхана: Илич адына НБНЗ мәдәнијјәт сарајы китабханасы, В.И.Ленин адына Текстил комбинаты китабханасы, Л.Шмидт адына завод китабханасы, Кешлә машынгајырма комбинаты китабханасы, Бакы радиозаводу китабханасы вә б. дахилдир (10). Бу китабханаларын һәр бир конкрет истәһсалат сәһәсинә вә онларын әмәкчиләринә хидмәт етмәк үчүн тәшкил едилмишди.

Һәр ики мәркәзләшдирилмиш китабхана системиндә охучуларын пешә тәркибинин ајдынлашдыран ашағыдакы бөлмәләрдә олан хүсуси картотека тәшкил едилмишди:

1) Техник-мүһәндис ишчиләр (бураја геологлар, конструкторлар, мелиораторлар, кимјачылар, нефтьчиләр вә с. дахилдир); 2) Фәһләләр (нефть мәдәнләриндә, заводларда, тикинтидә ишләјәнләр, чилинкәрләр, газмачылар, токарлар, фрејзерчиләр вә с. дахилдир); 3) мәдәнијјәт ишчиләри; 4) тибб ишчиләри; 5) маариф ишчиләри; 6) елми-тәдгигат институту ишчиләри; 7) ичтимал тәшкилатлар вә һәмкарлар иттифагы органлары ишчиләри; 8) һүгүтшүнаслар вә милис ишчиләри; 9) башгалары; 10) али вә орта ихтисас мәктәпләринин тәләбәләри; 11) шакирдләр; 12) тәһсил алан кәнч фәһләләр (11).

Охучуларын бу чүр групплашдыр ылмасынын мүсбәт чәһәти ондадыр ки, фәһлә охучулары тез нәзәрә чарпыр вә китабханачыларын онларга фәрди иш апармасыны асанлашдырыр. Бундан башга бу чүр групплашдырма охучуларын тәркибинин, марагынын өйрәнилмәсинә вә фондун дүзкүн комплектләшдирилмәсинә, хидмәт ишинин сәмәрәлиликә хидмәт едир. Бу китабханаларда лхучулар китабханага үзв јазылдыгдан охучу формулјарында верилән әсәс гејдләрин долдурулмасындан башга онун һансы әдәбијјатла марагланлығы сорушулуру вә бу мә'лумат охучу картотекасына јазылыр. Бу картотекалар исә сәнәд картотекасында дүзүлүр. Карточкада охучунун нөмрәси, фамилијасы, ады вә арасынын ады, тәвәллүдү, тәһсил вә пешәси кәстәрилмәклә јанашы, онун марагы да кәстәрилик. Шүбһәсиз, бунлар охучу тәркибинин вә марагынын өйрәнмәјә көмәк едир.

Бундан башга, китабханаларда фәһлә охучуларга фәрди иш апармаг үчүн хүсуси һазырлыгы кәнч фәһлә вә мүһәндисләрдән ибарәт групплар тәшкил едилди.

Абономент ишчиләри фәһлә охучуларын мәдәни мүталиә вәрдишини тәрбијә етмәјә даһа чох сә'ј кәстәрирдиләр. Китабханаларда охучуларга дифференциал хидмәтә даһа чох фикир верилирди. Јени тәшил олунан бу ишә китабханаларда бөјүк мараг јаранмыш вә кәнч фәһләләрә дифференциал хидмәт етмәк группларына чохлу фәһлә охучулары чәлб олунмушду. Мәсәлән, Губкин адына китабханада 1976-чы илдә дифференциал хидмәт группуна 19 нәфәр чәлб едилмишдирсә (12), 1980-чи илин сонларында онларын сажы артыб 42 нәфәрә чатмышды (13), Хәтаи адына мәдәнијјәт сарајы китабханасында 1975-чи илдә бу група 24 нәфәр кәнч фәһлә чәлб едилмишдирсә (14), 1980-чи илдә 46 нәфәр кәнч фәһлә чәлб едилмишди (15). Јахуд индики С.Бәһлуладә адына мәдәнијјәт сарајы иттифагларарасы системин мәркәзи китабханасында 1976-чы илдә 17 нәфәр бу група чәлб едилмишдирсә (16), 1980-чи илдә група дахил едилән кәнч фәһләләрин сажы артыб 38 нәфәрә (17) чатмышдыр. Бу иш һәмкарлар иттифагларынын бүтүн китабханаларында кениш јажылмага башламышдыр. Бу хидмәтин мүсбәт нәтичәси кими, кәнч фәһлә охучулар каталоглардан сәрбәст истифадә едир, библиографик ичмаллар кечирмәјә, мүхтәлиф мөвзуларда тәшкил едилмиш ("Фәһлә баш гәһрәмандыр", "Бәдии әдәбијјатда дүнја халглары тарихи" вә с.) картотекалардан истифадә едилди (18). Бунлардан башга, бәдии әдәбијјатын охунмасыны даһа да кенишләндирмәклә јанашы, китабханачылар фәһлә охучуларда ихтисас әдәбијјатына кениш мараг ашыламага чалышырдылар. Белә ки, китабханаларда фәһләләрин истәһсалат сәвијјәсини вә ихтисасынын артырмаг үчүн хүсуси фәрди мүталиә планлары һа-

зырлајыр вә һәммин планлар әсасында фәһлә охучулара хидмәт кәстәрилрди. Мәсәлән, китабханаларда “Иншаатчыја”, “Чилинкәр нә охумалы”, “Нефтчи газмачыја”, “Енеркетикә”, “Електрик техникасында јениликләр”, “Токар нә охумалы”, “Мүһәррикчи фәһләјә” вә с. мүталиә планлары һазырланырды.

Һәмкарлар иттифагы китабханаларынын абонмент шө'бәләриндә охучулара хидмәти 3 група бөлүрдүләр: фәһлә вә гурругчулара хидмәт; тәләбәләрә хидмәт; мәктәблиләрә хидмәт (19).

Китабханачылар охучуларын, хүсусилә фәһлә охучуларын соғуларыны там, дүзкүн вә вахтында јеринә јетирмәк үчүн бүтүн имканлардан истифадә едирдиләр.

Республика Һәмкарлар Иттифагы китабханалары 70-80-чи илләрдә охучулара хидмәт ишини јүксәк сәвијјәгә галдырмаг, фондларында топланмыш әдәбијјаты бүтүн охучулара чатдырмаг үчүн чохла күтләви тәдбирләр тәшкил едирдиләр.

Бу тәдбирләр охучуларын дүнјакөрүшүнүн формалашмасына, онларын һәртәрәfli инкишаф етмәсинә, кениш информасија алмасына, елмин-техниканын сирләринә бәләд олмасына, габагчыл тәчрүбәнин мәнимсәнилмәсинә, бәшәријјәтин билик хәзинәси олан әдәбијјатла таныш олмасына вә нәһәјәт әдәбијјатын тәлбиғ олунмасына, јени-јени охучуларын китабханалара чәлб олунмасына јахындан көмәк едирди.

70-80-чи илләрдә Республика һәмкарлар Иттифагы китабханаларындан истифадә едән охучулар вә онлара китаб верилиши илдән-илә артырды. Мәсәлән, 1970-чи илдә һәмкарлар иттифагыдарынын 234 китабханасындан 218456 нәфәр охучуја 4.287368 нүсхә китаб верилмишдирсә (20), 1975-чи илдә республикада китабханаларын сајы артыб 250-јә, китаб фонду 2.678.041 нүсхәјә, онлардан истифадә едән охучуларын сајы артыб 255970 нәфәрә, китаб верилиши исә артыб 5.377.418 нүсхәјә чатмышды (22). 1981-чи илин јанварына кими республикада китабханаларын сајы артыб 287-јә, онларын китаб фонду 3.546.130 нүсхәјә, охучулары артыб 412388 нәфәрә, китаб верилиши исә артыб 6.26.170 нүсхәјә чатмышды.

Бүтүн бу фактлар ону кәстәрир ки, 70-80-чи илләрдә республикада дәвләт тәрәфиндән көрүлән ишләрин, һәјата кечирилән тәдбирләрин вә гајынын нәтичәсиндә нәинки тәкчә дәвләт күтләви китабханалары, ејни заманда һәмкарлар иттифаглары китабханалары да инкишаф етмиш, әһалинин, о чүмләдән һәмкарлар иттифагы үзвләринин вә онларын аилләринин формалашмасында мүһүм ролу олмушдур.

ӘДӘБИЈЈАТ

1. Народное хозяйство Азербайджанской ССР к 60-летию образования СССР. - Б.: Азернешр, 1982 - с. 278-284.
2. Хәтаи адына Республика Һәмкарлар Иттифагы мәдәнијјәт вә техника сарајы база китабханасынын 1990-чы ил һесабаты.
3. Республика һәмкарлар Иттифагы мәркәзи методкабинәсинин 1974-1980-чи илләрә даир статистик һесабатлары.
4. И.М.Губкин адына китабхананын 1970-1980-чи илләр һесабатлары.
5. С.Бәһлулзадә адына мәдәнијјәт вә техника сарајы китабханасынын 1970-чи ил һесааты. - с. 5.
6. Јенә орада, - с. 6.
7. И.М.Губкин адына База китабханасынын 1970-1980-чи илләрин һесабатлары.
8. М.Әзизбәјов адына мәдәнијјәт сарајы китабханасынын 1980-чи ил һесабаты. - с. 3.
9. Хәтаи адына мәдәнијјәт вә техника сарајы китабхагасынын 1970-1980-чи илләр һесабаты.
10. И.М.Губкин адына База китабханасынын 1970-1980-чи ил һесабатлары.
11. Хәтаи адына Республика Һәмкарлар Иттифагы мәдәнијјәт вә техника сарајынын 1981-чи ил һесабаты, - с. 4.
12. И.М.Губкин адына Мәркәзи китабхананын 1976-1981-чи ил һесабатлары.
13. Јенә орада, 1980-чи ил һесабаты. - с. 4.
14. Јенә орада, 1976-чы ил һесабаты. - с. 5.
15. Јенә орада, 1980-чи ил һесабаты. - с. 11.
16. Хәтаи адына мәдәнијјәт сарајы китабханасынын 1975-чи ил һесабаты. - с. 12.
17. Јенә орада, 1980-чи ил һесабаты. - с. 7.
18. Бәһлулзадә адына мәдәнијјәт вә техника сарајы китабханасынын 1976-чы ил һесабаты. - с. 5.
19. Јенә орада, 1980-чи ил һесабаты - с. 4.
20. И.М.Губкин адына База китабханасынын 1970-1980-чи ил һесабатлары.
21. Јенә орада, 1980-чи ил һесабаты. - с. 6.
22. Республика һәмкарлар иттифагы китабханаларынын 1970-1981-чи ил һесабатлары.

ПРОФСОЮЗНЫЕ БИБЛИОТЕКИ АЗЕРБАЙДЖАНА В 1970-1980 ГОДЫ

РЕЗЮМЕ

В первой статье, посвященной деятельности Республиканских профсоюзных библиотек в 1970-1980 г, освещены такие вопросы как, централизация профсоюзных библиотек, формирование фондов ЦБС, организация единого фонда, использование ББК в библиотеках, Систематизация и каталогизация фонда. В статье достаточное количество фактов, указывающие на развитие библиотечной сети, рост фонда и пр.

Во второй статье говорится об организации и управлении фонда, о его широкой проаганда, об организации в библиотеках для этой цели культурно-массовых мероприятиях, о создании каталогов новых видов, индивидуальных и групповых формах и методов работы для привлечения в библиотеки читателей и т. д.

К статье прилагаются схемы, указывающие рост числа читателей, книговидачи, культурно-массовых мероприятий, читаемость, книгообращиваемость и др.